

برابری دیة زن و مرد
در آموزه‌های اسلامی

www.ketab.ir

رحیم نوبهار

دانشیار دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی

سرشناسه: نوبهار، رحیم، ۱۳۴۰ | عنوان و نام پدیدآور: برابری دیه زن و مرد در آموزه‌های اسلامی / نویسنده: رحیم نوبهار. | مشخصات نشر: تهران: طرح نو، ۱۴۰۰. | مشخصات ظاهری: ۲۴۸ ص، ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م. | شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۸۹-۱۵۰-۲ | وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا | یادداشت: کتابنامه. | موضوع: دیات. | موضوع: Blood money (Islamic law) | موضوع: قصاص (فقه) | موضوع: Lex talionis (Islamic law) | موضوع: حقوق جزا (فقه) | موضوع: Criminal law (Islamic law) | رده‌بندی کنگره: BP ۱۹۵/۷ | رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۳۷۵ | شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۵۴۳۶۴ | وضعیت رکورد: فیپا |

www.ketab.ir

عنوان: برابری دیه زن و مرد در آموزه‌های اسلامی |
نویسنده: رحیم نوبهار | ناشر: طرح نو |
نوبت چاپ، سال انتشار: اول، ۱۴۰۰ | شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۸۹-۱۵۰-۲ |
صفحه آرا: سمیه آهنگر | طراح روی جلد: آرام یعقوبی |
لیتوگرافی: جامع هنر | چاپخانه: الوان |
شمارگان: ۷۰۰ نسخه | قیمت: ۱۱۰۰۰۰ تومان |
حق انتشار: همه حقوق محفوظ است |

فهرست مطالب

فهرست مطالب	۵
درآمد	۹
فصل اول: دیدگاه‌های اسلامی و برابری حقوقی	۱۳
۱. مفهوم برابری	۱۳
۲. رویکرد کلی اسلام به برابری	۲۰
۳. رهیافت‌هایی برای تأسیس برابری همچون اصل و قاعده مرجع	۲۴
۱.۳. از اصل اشتراک آدمیان در تکلیف تا برابری حقوقی	۲۴
۲.۳. برابری همچون آرمان شریعت	۲۸
۳.۳. تحلیل نابرابری‌های حقوقی در سطح امر اجتماعی	۳۶
۴.۳. تفکیک داورى‌های ارزشی از امیالها و حقوق اجتماعی	۴۲
۵.۳. واکنشی بودن برخی از تبعیض‌ها	۴۷
۶.۳. بازاندیشی و تأمل در موضوعات احکام تبعیض آمیز	۵۰
۷.۳. بازخوانی نابرابری‌های حقوقی در پرتو توجه به مفهوم تفاوت	۵۳
۸.۳. گذار به برابری از راه تأکید بر عدالت و انصاف	۵۷
۹.۳. تفاوت گزاردن میان نفی تکلیف و سلب حق	۶۵
۱۰.۳. از مواسات تا مساوات	۷۰
فصل دوم: میانی و ادله برابری دیه زن و مرد	۷۳
۱. نظریه برابری دیه زن و مرد در پرتو مکان‌یابی مقررات دیه	۷۳
۲. برابری دیه زن و مرد در پرتو تحلیل نقش دیه در جبران خسارت	۹۷
۳. نقش عنصر بازدارندگی دیه در برای برابری دیه زن و مرد	۱۱۱
۴. ماهیت حق الناسی دیه و برابری دیه زن و مرد	۱۱۹
۵. نظریه برابری دیه در پرتو بازخوانی تفاوت دیه زن در سطح امر اجتماعی	۱۲۳

۶.	جنبه‌های قراردادی دیه و نظریهٔ برابری دیهٔ زن و مرد.....	۱۲۸
۷.	ماهیت حکومتی احکام دیه و امکان برابری دیهٔ زن و مرد.....	۱۳۹
۸.	استدلال برای برابری دیه از رهگذر امضایی بودن حکم دیهٔ زن.....	۱۶۸
	فصل سوم: استدلال‌های نقدپذیر به نفع برابری و نابرابری دیهٔ زن و مرد.....	۱۷۷
۱.	نقد برخی استدلال‌های نظریهٔ برابری.....	۱۷۷
۱.۱.	نقد استدلال به مجازات یکسان برای قتل عمدی زن و مرد.....	۱۷۷
۲.۱.	نقد استدلال به برابری در انسانیت برای اثبات برابری دیه.....	۱۸۰
۳.۱.	نقد استناد به قبح ذاتی ظلم برای اثبات برابری.....	۱۸۱
۲.	نقد استدلال‌های نقدپذیر نظریهٔ نابرابری.....	۱۸۳
۱.۲.	نقد استناد به دلالت روایات بر نابرابری همیشگی دیهٔ زن و مرد.....	۱۸۴
۲.۲.	نقد تشبیه حکم دیه به ارث و شهادت.....	۱۸۸
۳.۲.	نقد دفاع از نابرابری با استناد به ارزش‌های معنوی و انسانی زن.....	۱۹۱
۴.۲.	نقد دفاع از نابرابری دیهٔ زن و مرد به تکیه بر نقش برتر اقتصادی مرد.....	۱۹۵
۵.۲.	نقد استناد به تفاوت‌های جسمانی مرد و زن برای اثبات نابرابری دیه.....	۲۰۴
	بر آیند.....	۲۰۷
	فهرست منابع.....	۲۲۵
	منابع فارسی.....	۲۲۵
	منابع عربی.....	۲۳۲
	منابع انگلیسی.....	۲۳۸
	نمایهٔ آیات.....	۲۳۹
	نمایهٔ روایات.....	۲۴۰
	نمایهٔ موضوعات.....	۲۴۱
	نمایهٔ نام‌ها.....	۲۴۴

چکیده: این پژوهش در چهارچوب اجتهاد روش‌مند به نفع برابری دین زن و مرد استدلال می‌کند. بخش نخست پژوهش با پیگیری محورهای چند، برابری را همچون اصل مرجع قلمداد می‌کند و هر گونه تبعیض را نیازمند به دلیل استوار می‌داند. اهم این محورها عبارتند از: اصل اشتراک آدمیان در تکالیف و حقوق؛ توجه به برابری به مثابه آرمان تحقق‌نیافته شریعت که آموزه‌های اسلامی از وجوه گوناگون آن را پیگیری نموده است؛ تلاش برای فهم و تحلیل احکام فقهی تبعیض‌آمیز موجود در شریعت در سطح امر اجتماعی که طبعاً به دنبال تغییرات اجتماعی قابل تغییر و تحول است؛ ضرورت تفکیک داورهای ارزشی دربارهٔ آدمیان از استحقاق آنان از مزیت‌های اجتماعی؛ تحلیل واکنشی بودن بسیاری از احکام تبعیض‌آمیز که به طور طبیعی با تسلط پارادایم برابری قابل تغییرند؛ ضرورت بازاندیشی دقیق موضوعات احکام تبعیض‌آمیز مانند فرق گذاشتن میان زن در جوامع گذشته که نوعاً از دانش کافی برای تصدی امور اجتماعی برخوردار نبود و زن در جوامع امروزی که همچون مردان جامعه خود دارای صلاحیتند؛ بازخوانی تبعیض‌های موجود در شریعت در آینهٔ مفاهیم بنیادینی مانند عدالت، انصاف و تفاوت‌های معقول که به نوبهٔ خود مایهٔ

نقی شماری از تبعیض‌ها می‌شود؛ و سرانجام، حساسیت نسبت به سلب حق در فتوادادن به احکام تبعیض آمیز.

پس از تأسیس برابری همچون اصل مرجع، بخش دوم پژوهش با تکیه بر چند محور به نفع نظریه برابری استدلال می‌کند. اهم این محورها عبارتند از: غلبه عرفی بودن احکام و مقررات دیه و در نتیجه، امکان اثرپذیری آنها از تحولات عرفی و عقلایی؛ برخورداری دیه از جنبه جبران خسارت و اینکه در عمل در بسیاری از موارد تفاوتی میان خسارت ناشی از فقدان مرد و زن یا صدمه به هر یک از آنها وجود ندارد؛ ضرورت بازدارنده بودن دیه و امکان گشوده شدن باب تعرض به زنان در صورت عدم پیش‌بینی دیه مناسب و بازدارنده برای آنان؛ برخورداری دیه از جنبه‌های حق الناسی، قراردادی، حکومتی و ارضایی بودن بسیاری از مقررات دیه که به‌طور طبیعی باب تغییرات عقلایی و توافقیها و احکام جدید را در آنان می‌گشاید. پژوهش همچنین برخی از استدلال‌های ضعیف به نفع نابرابری و علیه آن را نقد می‌کند.

کلیدواژه‌ها: برابری، مواسات، جبران خسارت، دیه، حقوق زن.